

used in legal science and new approaches and methods of cognition (political and philosophical, sociological and psychological, empirical and theoretical, qualitative and quantitative), the use which should be accompanied by their respective transformation, reorganization and adaptation to the specifics of the subject of the study, will allow a thorough and objective investigation of the issues National Police of Ukraine in the sphere of restricted information.

Key words: methodology, information, information activity, information with limited access, National police.

Стаття надійшла 21 червня 2018 р.

УДК 351.75:351.74-057.36

Н. Д. Туз

СТРУКТУРА КОМАНДУВАННЯ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ ЗГІДНО ЗІ СКАНДИНАВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ

Досліджено особливості несення служби працівників поліції, які виконують обов'язки в ході забезпечення охорони публічного порядку та безпеки на основі моделі скандинавських країн, оскільки поліцейські повинні мати чіткий, єдиний та узгоджений порядок підпорядкування, щоб можна було визначити відповідальність за вчинення протиправних діянь, аби в будь-який момент можна було встановити, який вищий за званням офіцер несе особисту відповідальність за дії або бездіяльність співробітників поліції. Встановлено, що наявність чіткої командної структури має велике значення для забезпечення правопорядку під час зібрання, незалежно від того, чи є це зібрання спланованим заздалегідь, чи є спонтанним.

Ключові слова: командна структура, золотий, срібний, бронзовий командири, Національна поліція.

Постановка проблеми. Свобода мирних зібрань – це основне право людини, закріплене в низці міжнародних інструментів в галузі прав людини. Це право є основою будь-якого демократичного суспільства, даючи можливість кожному публічно висловлювати свої погляди, які можуть не збігатися з думкою більшості і бути непопулярними. Держави зобов'язані поважати і захищати це право та забезпечувати його реалізацію. Право на свободу мирних зібрань гарантоване лише в тому разі, якщо збори є мирними. Незаконні, але мирні зібрання, що проходять в ситуації, коли організатор або інші особи не виконали законні вимоги законодавства, користуються таким самим захистом, що й усі інші мирні зібрання.

Сьогодні питання щодо забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку з проведенням заходів із масовою участю громадян охоплює широкий спектр, зокрема мітинги, походи, демонстрації тощо. Своєю чергою, відсутність належної оцінки ризиків впливає на якість планування відповідних дій поліції, як і наслідок зумовлює іноді непропорційне залучення сил поліції під час проведення масових заходів. Низький рівень мобільності поліцейських сил призводить до їх надмірного залучення.

Водночас головну роль в організації забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку з проведенням масових заходів повинна виконувати чітка система командування (управління). Командування має розумітися як свідомий процес здійснення управління задіяними силами та засобами для належного забезпечення правопорядку під час таких заходів.

Філософія командування повинна включати здатність до ініціативи, незалежності та децентралізацію у прийнятті рішень, що досягається шляхом делегування повноважень. Завдяки цьому працівники поліції можуть бути проактивними та керувати ситуацією для досягнення бажаного результату. Командна структура повинна бути динамічною, позаяк вона має змінюватися згідно з розвитком поточної ситуації. Водночас всі рішення завжди повинні бути узгоджені з принципами пропорційності та необхідності залучення мінімальної кількості поліцейських сил та засобів для досягнення цілей.

Стан дослідження. Основні аспекти функціонування та впровадження командної структури забезпечення охорони публічної безпеки та порядку відповідно до моделі скандинавських країн займалися О. Аданг, А. Бінерт, Т. Цезар, І. Чеппел, М. Гамільтон, Е. Хендрікс, С. Джарман, А. Конце, З. Місіч, А. Оссі та багато інших. Враховуючи процес реформування Національної поліції України, котрий і надалі активно триває, він спонукає до постійних наукових пошуків шляхів вирішення проблем, які виникають в процесі виконання практичних обов'язків працівниками поліції в ході забезпечення право громадян на мирні зібрання.

Метою статі є дослідження та характеристика командної структури Національної поліції України в ході забезпечення охорони публічної безпеки та порядку.

Виклад основних положень. Відповідно до моделі забезпечення охорони публічного порядку та безпеки скандинавських країн вирізняють три рівні командування: старший рівень, який розглядається як «стратегічне командування» (забезпечує загальне керівництво), середній рівень (оперативне командування), відповідальне за досяг-

нення конкретних цілей щодо охорони правопорядку в рамках загального стратегічного плану) і молодший рівень («тактичне командування»), на якому досягається фактичний результат дій працівників поліції. Ці рівні в структурі командування називаються «золотий, срібний і бронзовий» рівні. В той час, як стратегічний командир завжди повинен бути один, в деяких випадках може бути необхідно задіяти більше ніж одного оперативного командира, і дуже часто потрібно кілька тактичних командирів. Співробітники поліції, які виконують командні функції з охорони правопорядку під час публічних зібрань, повинні бути належно навчені та мати повноваження для виконання відповідного завдання.

У підрозділах Національної поліції скандинавських країн існують різні системи звань і сфери відповідальності. Структура командування повинна відповідати таким вимогам:

Рівень командування → Рівень відповідальності:

Старший → Стратегічний;

Середній → Оперативний;

Молодший → Тактичний.

Структура командування заснована на ролях і обов'язках, а не на званнях. Рішення повинні прийматися, наскільки це можливо, на найнижчому рівні – в межах сфери індивідуальної відповідальності співробітника поліції.

Стратегічний командир – це старший офіцер поліції, який відповідає за розробку стратегічного плану, визначенню стилю роботи поліції і стратегію взаємодії із засобами масової інформації, а також за затвердження і виділення необхідних ресурсів для забезпечення правопорядку під час конкретного заходу. Для роботи зі складнішими видами зібрань стратегічний командир повинен бути співробітником керівної ланки поліцейської служби і мати контроль над значною частиною ресурсів поліції.

Стратегічний командир відповідає за підготовку письмового стратегічного плану, в якому викладені стратегічні наміри щодо конкретного зібрання (наприклад, сприяння мирному зібранню, обмеження порушень руху транспорту, затриманню підозрюваних у скоєнні тяжких злочинів).

Саме стратегічний командир забезпечує наявність достатніх ресурсів для охорони порядку під час зібрання. Якщо виникають питання пріоритету у використанні ресурсів, командир вирішує, куди їх краще направити для підтримки виконання відповідних задач. Стратегічний командир також може накласти обмеження на певні тактичні дії, якщо вважає їх недоцільними, а також вимагати, щоб прийняття рішень

щодо конкретних дій поліції здійснювалось на стратегічному рівні. Наприклад, будь-яке рішення, пов'язане з розгоном зборів, може потребувати узгодження зі стратегічним командиром. Після того як зібрання почалось, стратегічний командир повинен мати можливість стежити за операцією, перебуваючи на відстані на місці від проведення зборів. Стратегічний командир повинен здійснювати загальний контроль, а не займатись конкретними проблемами. Присутність стратегічного командира на місці зборів може призвести до плутанини в питанні про те, хто за які конкретні функції відповідає.

Стратегічний командир несе відповідальність за працездатність оперативних командирів, які під час тривалих заходів повинні мати можливість зробити перерву і відпочити. Крім того, стратегічний командир зазвичай погоджує плани оперативного командира.

Стратегічне командування (або в деяких випадках оперативне командування, залежно від конкретних зборів) або його представники зазвичай зв'язуються з організаторами зборів та іншими зацікавленими сторонами на ранній стадії підготовки до зібрання, щоб встановити контакт і налагодити канали комунікації, а також визначити бажані результати проведення зібрання.

Стратегічний командир виконує такі обов'язки:

1) розробляє стратегічний план, визначає стиль роботи поліції і стратегію взаємодії із засобами масової інформації та доводить їх до відома оперативного командування;

2) погоджує і розподіляє ресурси;

3) створює належно інтегровану структуру командування для охорони правопорядку під час зібрання, включаючи необхідні функції (збір оперативної інформації, проведення розслідувань і забезпечення підтримки);

4) забезпечує ведення журналу, в якому фіксуються прийняті рішення тощо.

Крім того, в командному пункті повинні бути: телефони (в достатній кількості); кілька пристроїв радіозв'язку (на випадок виникнення несправностей); журнал командування або журнал для запису подій; система відеоспостереження; карти або картографічна система; оперативний план; плани дій в надзвичайних ситуаціях; окреме приміщення для проведення інструктажу (і/або кімната для нарад); засоби доступу до всіх можливих джерел аудіо – та відеоспостереження (наприклад, вертоліт, безпілотний літальний апарат (БПЛА)); сигнал для мобільного телефонного зв'язку; список відповідних телефонних номерів та позивних.

Більшість зібрань не потребують наявності обладнаного командного пункту або спеціальних ресурсів. Вся ця структура пропо-

нується як приклад хорошої практики для забезпечення великих заходів або на той випадок, коли необхідно залучити значні поліцейські сили.

Оперативні командири відповідають за реалізацію стратегічних намірів, затверджених старшим стратегічним командуванням. Це включає планування практичних кроків щодо охорони правопорядку під час зборів, розробку оперативного плану, інструктаж і розміщення сил поліції, а також управління ресурсами під час заходу.

Під час всіх зібрань, крім зовсім нечисленних, оперативні командири зазвичай повинні знаходитися на відстані від місця проведення заходу. Якщо вони знаходяться безпосередньо на місці під час масштабного заходу, є небезпека того, що вони почнуть займатися конкретними проблемами і питаннями і випустять з уваги загальну ситуацію. Це також може призвести до плутанини в діях тактичних командирів, які можуть втратити розуміння того, хто відповідає за конкретне завдання або сферу дій.

Для великих, складних або тривалих заходів, а також заходів, які займають велику площу, може знадобитися більш ніж один оперативний командир. Якщо прийнято рішення залучити кількох оперативних командирів, стратегічний командир повинен простежити за тим, щоб були виконані такі умови:

- наявність чітких і зрозумілих інструкцій для командування, в яких визначено схему виконання розпоряджень і відповідальності;
- відсутність прогалин в структурі командування на оперативному рівні (щоб не допустити втягування стратегічного командира в прийняття оперативних рішень);
- наявність зрозумілої системи комунікації та відповідальності;
- наявність в усіх оперативних командирів необхідного рівня підготовки і компетенції для виконання своїх завдань.

Оперативний командир:

- 1) розробляє і переглядає оперативний план поліцейського забезпечення зібрання та координує його виконання;
- 2) визначає структуру командування для здійснення оперативного командування на місцях;
- 3) підтримує контакт зі стратегічним командиром з метою забезпечення відповідності плану стратегічним намірам;
- 4) приймає рішення на основі принципів прав людини, використовуючи процеси, що враховують оперативну інформацію, ризики та можливі варіанти дій, і робить відповідні записи;
- 5) залишається в центральному командному пункті, щоб мати можливість взяти на себе відповідальність за будь-який аспект операції;

6) доводить план до відома тактичних командирів і, якщо під час заходу план змінюється – передає їм відповідну інформацію;

7) відповідає за те, щоб дії тактичних командирів відповідали стратегічним намірам і оперативному плану;

8) відповідає за те, щоб всі співробітники були проінструктовані щодо стратегічних намірів та своїх конкретних функцій, зокрема й щодо будь-яких можливих обмежень їх функцій;

9) відповідає за вибір і використання різних варіантів тактичних дій;

10) забезпечує пропорційне використання сил поліції відповідно до загроз, позначених у наявній оперативній інформації.

Для того, щоб оперативний командир мав можливість стежити за ситуацією, він повинен розташовуватися на відстані від зібрання, але в такому місці, де він зможе вільно підтримувати зв'язок із поліцейськими, які працюють на місці зібрання, і де у нього буде можливість приймати і записувати всі необхідні рішення. Оперативний командир повинен, за потреби, забезпечити щоб в командному пункті працювали оператори радіозв'язку, телефонні оператори, спеціальні консультанти (за необхідності), оперативні співробітники поліції, спеціалісти, відповідальні за ведення записів, та співробітник зі зв'язків із засобами масової інформації. Також можуть бути задіяні представники інших ключових організацій (наприклад, пожежної служби, служби швидкої допомоги, місцевих органів влади).

У деяких країнах поліція використовує спеціальний автобус, в якому може перебувати до шести співробітників поліції, зокрема й оперативний командир, співробітник зі зв'язків зі ЗМІ та оператори радіозв'язку. Автобус обладнаний так, щоб виконувати функцію центру зв'язку та забезпечувати певну гнучкість у ході поліцейських операцій.

В оперативному командному пункті також повинні бути: телефони (в достатній кількості); кілька пристроїв радіозв'язку (на випадок виникнення несправностей), журнал командування або журнал для запису подій; система відеоспостереження; карти або картографічна система; оперативний план; плани дій в надзвичайних ситуаціях; окреме приміщення для проведення інструктажу (і/або кімната для нарад); сигнал для мобільного телефонного зв'язку; список відповідних телефонних номерів та позивних.

Завданням тактичних командирів є управління силами поліції, розгорнутими в межах конкретної території. До їх обов'язків належить управління конкретними функціями або визначеними силами поліції в рамках оперативного плану. Вони підзвітні оперативному командирі,

виконують конкретні завдання або обов'язки щодо контролю за операцією і мають певну кількість співробітників у своєму підпорядкуванні.

Є два види тактичного командування: територіальне та функціональне. Тактичний командир, що здійснює територіальне командування, відповідає за визначений район або зону, вказану оперативним командиром. Такий командир має певну кількість співробітників у своєму підпорядкуванні і може керувати низкою тактичних схем. Перед тим як дати дозвіл поліцейським на відповідні дії, він перевіряє, чи є підстави для застосування тактики, закладеної в оперативному плані. В обов'язки командира також входить скасування такого дозволу, коли в ньому більше немає необхідності.

Командир, що здійснює функціональне командування, має такі ж обов'язки, що й командир, відповідальний за конкретну територію, але замість визначеної географічної зони він відповідає за виконання певних функцій. Приміром, до таких функцій належать:

– *командир із взаємодії з місцевою громадою*. Такі командири і їхні помічники відповідають за підтримання каналів діалогу між організаторами зібрання або їх представниками і оперативним командиром до, під час і після зібрання. Вони також відповідають за взаємодію поліції з громадськістю;

– *командир з організації дорожнього руху*. Ці командири і їхні помічники відповідають за організацію безперешкодного руху транспорту в районі проведення зібрань. Вони організують об'їзди або зупиняють рух (за необхідності) та забезпечують якомога швидше повернення до нормального руху транспорту;

– *командир зі зв'язку*. Такі командири і їхні помічники відповідають за комплектування командного пункту і центру зв'язку, що забезпечує підтримку поліцейської операції. Командир, відповідальний за зв'язок, повинен мати відповідний досвід роботи з обладнанням поліцейських систем зв'язку, використання методів зв'язку з аварійно-рятувальними службами, роботи з картографічним програмним забезпеченням і системою відоспостереження, а також відстеження та використання соціальних мереж як засобу комунікації з метою підтримки поліцейської операції;

– *командир з кримінальних розслідувань*. Ці командири і їхні помічники відповідають за розслідування повідомлень про скоєння злочинів під час зібрань, а також керують оформленням затримань. До початку зібрання стратегічний командир повинен визначити параметри розслідування правопорушень, пов'язаних з цим заходом, і підхід щодо притягнення затриманих до відповідальності;

– інші види функцій тактичних командирів можуть охоплювати керівництво групами з ведення діалогу; відповідальність за використання певного спорядження (наприклад, командування групами поліцейських, які використовують вогнепальну зброю або спеціальними підрозділами з охорони публічного порядку); зв'язок із засобами масової інформації.

До обов'язків тактичних командирів належать:

- чітке розуміння стратегічної мети і завдань поліції;
- контроль за реалізацією тактики з охорони правопорядку відповідно до плану оперативного командування (з урахуванням дій в надзвичайних ситуаціях, затверджених у командній інструкції);
- прийняття рішень в межах своєї сфери відповідальності, забезпечення проведення відповідного інструктажу для співробітників поліції і керівництво їх діями в межах своєї сфери своєї відповідальності під час операції;
- перебування у відповідному місці, що дає змогу виконувати свої функції в будь-який момент;
- забезпечення передання всієї важливої інформації оперативному командирі (відповідно до ситуації).

Тактичні командири стежать за тим, щоб їхні власні дії та дії підпорядкованих їм співробітників відповідали стратегічним намірам і оперативному плану. Вони забезпечують проведення інструктажу для всіх своїх підлеглих щодо стратегічних намірів і оперативного плану ще до початку першого етапу операції і відповідають за розбір результатів зі своїми співробітниками після закінчення зібрання.

Тактичний командир забезпечує передання важливої інформації оперативному командирі і доведення важливої інформації до відома співробітників поліції, які працюють в зоні контролю тактичного командира. Тактичний командир завжди несе відповідальність за поведінку поліцейських, які перебувають під час його командування.

Висновки. Аналізуючи наведену інформацію, слід наголосити, що кожен з трьох рівнів командування має свої функції і обов'язки щодо планування і підготовки до зібрання, сприяння проведенню зібрання і аналізу результатів після завершення заходу. Водночас потрібно пам'ятати, що деякі заходи здійснюються співробітниками поліції на всіх трьох рівнях командування і на багатьох етапах операції. Зокрема всі командири поліції зобов'язані комунікувати з організаторами зборів та іншими ключовими сторонами, використовувати модель прийняття рішень і процеси оцінки ризиків, а також спира-

тися на основні принципи роботи із зібраннями під час планування і виконання своїх завдань: знання, сприяння, комунікація та диференціація.

1. Policing Assemblies. Amnesty International. 3013. URL: https://www.amnesty.nl/sites/default/files/ainl_phrp_short_paper_policing_assemblies.pdf.

2. Manual of Guidance on Keeping the Peace. Association of Chief Police (ACPO). URL: [http://www.acpo.police.uk/ProfessionalPractice/Uniformed Operations.aspx](http://www.acpo.police.uk/ProfessionalPractice/Uniformed%20Operations.aspx).

3. Alexander E. Berlonghi «Understanding and planning for different spectator crowds». Safety Science. Vol. 18. No. 4. 1995. Pp. 239–347.

4. Bliss J., Fallon C., Headen N., Gaskins R. «Crowd Reactions to Sublethal Weapons: Universal Triggers for Crowd Violence». Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting. Vol. 48. 2004. Pp. 243–254.

5. Hoggett J., Stott C. «Crowd psychology, public order police training and the policing of football crowds». Policing: An International Journal of Police Strategies & Management. Vol. 33. 2010. No: 2. Pp. 218–235.

6. Reicher S., Stott G., Drury J., Adang O., Cronin P., Livmgstone A. J. Knowledge Based Public Order Policing Principles and Practice. Policing. Vol. 1. No. 4. 2007. Pp. 403–415.

7. Reicher S., Stott C., Cronin P., Adang O. An integrated approach to crowd psychology and public order policing. Policing An International Journal of Police Strategies & Management'. 2004. Pp. 558–572.

Tuz N. D. The structure of the command in securing public order and safety in the Scandinavian system

The article examines the peculiarities of the service of police officers who perform their duties in the process of securing public order and safety on the basis of the model of the Scandinavian countries, since policemen must have a clear, unified and consistent subordination order, so that one can determine the responsibility for committing unlawful acts, so that at any time it would be possible to determine which officer is personally liable for acts or omissions of police officers. The existence of a clear command structure is essential to ensuring law and order during the assembly, regardless of whether this assembly is planned in advance or spontaneous.

Key words: *command structure, golden, silver, bronze commanders, national police.*

Стаття надійшла 27 серпня 2018 р.